

FRANSUZ TILI VA O'ZBEK TILIDAGI ARGOLARNING QIYOSIY TAHLILI

Mohira Roxat qizi Bog'iyeva
bogiyeveva98@gmail.com
O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada fransuz va o'zbek tillarida mavjud bo'lgan argo leksikasining lingvistik, sotsiolingvistik hamda madaniy o'ziga xosliklari tahlil qilinadi. Argoning kelib chiqishi, uning jamiyatdagi o'rni, uslubiy vazifasi, so'z yasash va semantik jarayonlari haqida nazariy qarashlar yoritiladi. Shuningdek, har ikki tildagi argo birikmalari, ularning ma'no ko'chishi, metaforik xususiyatlari, o'zgarish tezligi va madaniy konnotatsiyasi amaliy misollar orqali qiyosiy tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: argo, og'zaki nutq, verlan, sotsiolingvistika, metafora, xalq nutqi, madaniy konnotatsiya, semantik kengayish

COMPARATIVE ANALYSIS OF FRENCH AND UZBEK ARGOT

Mohira Roxat qizi Bog'iyeva
bogiyeveva98@gmail.com
Uzbekistan State World Languages University

Abstract: This article analyzes the linguistic, sociolinguistic, and cultural characteristics of slang vocabulary in French and Uzbek. It presents theoretical perspectives on the origin of slang, its role in society, its stylistic functions, as well as the processes of word formation and semantic change. In addition, slang expressions from both languages are comparatively examined through practical examples, focusing on their semantic shifts, metaphorical features, rate of change, and cultural connotations.

Keywords: argot, spoken language, verlan, sociolinguistics, metaphor, folk speech, cultural connotation, semantic extension

Til - bu nafaqat aloqa vositasi, balki jamiyatning madaniy, ijtimoiy va ruhiy ko'zgusidir. Har bir jamiyatda rasmiy va norasmiy nutq uslublari mavjud. Shu norasmiy qatlamlardan biri argo - tilning eng dinamik, o'zgaruvchan va ijtimoiy jihatdan boy qatlami hisoblanadi. Argotlar asosan yoshlar, talabalar, ijodkorlar, harbiylar, jinoyatchilar yoki kasbiy guruhlar nutqida shakllanadi. Ular o'zaro muloqotda begonalardan ajralish, maxfiylik yoki o'zini ifoda etish vositasi sifatida qo'llanadi. Fransuz tilida "argo" atamasi XVI asrdayoq paydo bo'lgan bo'lsa, o'zbek

tilida bu hodisa xalq og‘zaki ijodi va so‘zlashuv tilining xalqona qatlamida qadimdan mavjud. Bugungi kunda argot ijtimoiy tarmoqlar, ommaviy madaniyat va yoshlar slengi ta’sirida yanada faollashmoqda. Argotizmlar va jargotizmlar - biror argo yoki jargonga xos leksemalar. Ular, asosan, jonli so‘zlashuvda tor doirada ishlatiladi. Ularda badiiy asarda obraz va personajlarni tipiklashtirish maqsadida foydalanish hollari mavjud. Argo va jargonlar biror ijtimoiy guruh yoki toifalarning, masalan, sportchilar, o‘g‘rilar, savdogarlar, talabalar va boshqalarning “yasama tili”dir. Fransuz tilshunosi A.Rey (1978) argoni “*langage de reconnaissance et d’exclusion*” “tanishlik va begonalikni ajratuvchi til” deb ta’riflagan. Bu fikrga ko‘ra, argo ijtimoiy chegaralarni ta’minlovchi belgidir. G.Gougenheim (1958) esa “argo tilni yangilaydi, unga erkinlik va emotsionallik olib kiradi” deb yozgan. Argoning asosiy maqsadi - *ifodaning soddaligi va shaxsiy ohangni yaratishdir*. O‘zbek tilshunosligida argolar to‘g‘risidagi dastlabki ma’lumotlar Sh.Shoabdurahmonovning “Hozirgi o‘zbek adabiy tili” kitobida, M.Mirzayev, I.Rasulovlarning “O‘zbek tili” kitobida, S.Usmonovning “O‘zbek tili” kitobida, B.O‘rinboyevning “O‘zbek so‘zlashuv nutqi” nomli monografiyasida, M.Tursunpo‘lotovning “Узбекская разговорная речь” nomli monografiyasida, G‘.Sattorovning “Jargon va argolar” nomli maqolasida keltirilgan. Argo tilning ijtimoiy differensiasiyasining bir ko‘rinishidir. Ya’ni har bir ijtimoiy qatlam o‘z tili orqali o‘zini ifodalaydi. Masalan: Fransiyada - *argot de jeunes, argot de la police, argot des banlieues* (yoshlar, politsiya, chekka tuman argosi). O‘zbekistonda - *talaba argosi, bozor argosi, internet argosi, haydovchi argosi*. Fransuz sotsiologi P. Bourdieu (1991) “argo tildagi ijtimoiy kuchning ramzi” ekanini ta’kidlaydi. Bu til orqali inson o‘z guruhiga tegishlilikni bildiradi va ijtimoiy o‘rnini mustahkamlaydi.

Argotning asosiy xususiyatlari quyidagilardan iborat:

- Ijtimoiy cheklanganlik: ma’lum guruh doirasida ishlatiladi;
- O‘zgaruvchanlik: tez yangilanadi, yangi so‘zlar paydo bo‘ladi;
- Yashirinlik: rasmiy tildan farqli, maxfiy ma’noda ishlatiladi;
- Emotsionallik: kinoya, hazil, tanqid, ijobiy yoki salbiy munosabatni ifodalaydi;
- Kreativlik: so‘z yasashda o‘yin, metafora, inversiya, qisqartma kabi usullar

keng qo‘llanadi.

Fransuz tilshunos J.-P. Goudaillier (2001) argotni uch turga ajratgan: *Argot social* - ijtimoiy guruhlar nutqi (masalan, talaba, jinoyatchi, ishchi), *argot professionnel* - kasbga xos leksika (masalan, harbiy, haydovchi, jurnalist tili), *argot ludique* - o‘yin va hazil maqsadidagi argo (metafora, kinoya asosida).

Fransuz tilidagi argolarning tahlili

A. So‘z darajasida

Argo	Standart so‘z	Ma’nosi	Misol
<i>flic</i>	policier	militsoner	<i>Les flics arrivent</i>
<i>meuf</i>	femme	qiz, ayol	<i>C’est ma meuf</i>

<i>ouf</i>	fou	ajoyib, telba	<i>Ce film est ouf!</i>
<i>boulot</i>	travail	ish	<i>J'ai trop de boulot</i>
<i>thune/blé/fric</i>	argent	pul	<i>Il n'a plus de thune</i>
<i>bagnole</i>	voiture	mashina	<i>Ma bagnole est en panne</i>
<i>pote</i>	ami	do'st	<i>Mon mote vient d'arriver</i>
<i>kiffer</i>	aimer	yoqtirmoq	<i>Je kiffe ce spectacle</i>
<i>keum</i>	homme	erkak kishi	<i>C'est mon keum</i>
<i>pucave</i>	dénoncer	ochib tashlamoq, fosh qilmoq	<i>Il m'a pucave</i>
<i>chourave</i>	Emprunter sans demander, voler	O'g'irlamoq (jiddiy bo'lmagan)	<i>On m'a chourave un stylo</i>

B. Frazelogik shaklda

- *Avoir la dalle* - juda och bo'lmoq. Exemple: *J'ai la dalle, on va bouffer !*
- *Avoir le seum* - hafsalasi pir bo'lmoq. Exemple: *Il a le seum après le match.*
- *Se casser* - tezda ketmoq. Exemple: *On se casse d'ici !*
- *Être crevé* - o'ta charchagan bo'lmoq. Exemple: *Je suis crevé, je vais dormir.*
- *Tomber dans les pommes* - hushidan ketmoq. Exemple: *Elle est tombée dans les pommes.*

- *Se faire larguer* - tashlab ketilmoq. Exemple: *Il s'est fait larguer par sa meuf.*

Bu so'z va iboralar ko'pincha yoshlar nutqida, kinoda (*Les Tuches, Banlieue 13*), ijtimoiy tarmoqlarda va rap madaniyatida faol ishlatiladi.

O'zbek tilidagi argotlarning tahlili

A. So'z darajasida

Argo	Standart so'z	Ma'nosi	Misol
<i>ko'k kitob</i>	pasport	hujjat	<i>Ko'k kitobni olib keling</i>
<i>qop</i>	katta pul	boylik	<i>U bugun qop topdi</i>
<i>to'rt oyoqli</i>	mashina	avtomobil	<i>To'rt oyoqlimni yuvdirib keldim</i>
<i>tanzil</i>	foyda	daromad	<i>Bu tijorat tanzil olib keladi</i>
<i>ne'mati jannat</i>	mahbuba	yor	<i>Bu ne'mati jannatni qayerdan topding?</i>
<i>qaychi</i>	tekshiruvchi	nazoratchi	<i>Ehtiyot bo'ling, bugun qaychi bor</i>

<i>Zamri</i>	jim tur	gapirmaslik	<i>Zamri!</i>
<i>Atamri</i>	davom qil	davom etmoq	<i>Atamri!</i>
<i>desevka</i>	chaqimchi	sotqin	<i>Unga gap aytma. U g'irt desevka</i>
<i>xurmo</i>	Buxoro sariq oltini	oltin	<i>Uning xurmosi ko'p</i>
<i>chopmoq</i>	qochmoq	Darsga kirmaslik	<i>U kecha oxirgi darsni chopdi</i>

B. Frazologik shaklda

- Ko'kni ko'rmoq - qamalmoq. Misol : *U ko'kni ko'rganlardan*
- Qovun tushirmoq - sharmanda bo'lmoq. Misol : *Yig'ilishda qovun tushirdim*
- Soqqa qilish - pul to'plash, yig'ish (norasmiy). Misol : *Tinmasdan soqqa qilyaoti*
- Tish yemoq - foyda ko'rmoq. Misol : *U loyihadan yaxshi tish yedi*
- To'rda o'tirgan - kuchli, boy. Misol : *U endi to'rda o'tirganlardan*
- O'tirib chiqqan - qamalgan. Misol : *U 5 yil o'tirib chiqqan*
- Oqsaroyga bormoq, paynetga bormoq - xojatxonaga bormoq. Misol : *Oqsaroyga borib kelaylik*
- Biqin qilmoq - sifatli va to'yib yemoq. Misol : *Bugun ziyofatda biqin qilamiz*
- Otib kelmoq - mast qiluvchi ichimliklarni ichish. Misol : *Har kuni kechasi otib keladi*
- Tanka - kuchli himoya. Misol : *U hech narsadan qo'rqmaydi, chunki tankasi bor*
- Jigar - yaqin kishi. Misol: *Jigar, bugun qayerga boramiz?*
- Yong'in chiqdi - muammo paydo bo'ldi. Misol : *Bu ishda yong'in chiqdi.*
- Qo'li uzun - ko'p ishni haqil qiladigan odam. Misol : *Havotir olma, uning qo'li uzun, vaziyatdan o'z foydasiga chiqib ketadi*
- Bitini to'kmoq - zavqlanib o'ynamoq. Misol : *Bolalar kecha to'yda rosa bitini to'kishdi*

Bu argolar bozor, transport, internet va yoshlar tilida keng tarqalgan. Ular kinoya va xalqona obrazlilikka asoslangan.

Qiyosiy tahlil

Mezoni	Fransuz tili	O'zbek tili
Yaratilish mexanizmi	Verlan (inversiya), metafora, qisqartma	Kinoya, sinonimiya, metafora
Madaniy manba	Shahar madaniyati, musiqiy subkultura	Bozor, xalq og'zaki tili, ijtimoiy hazil
So'z yasash usullari	Fonetik buzilish (<i>meuf</i>), metafora (<i>bagnole</i>)	Qisqartma (<i>gyo'q</i>), hazilona ko'chish (<i>soqqa qilish</i>)

Yoshlar tili ta'siri	Kuchli, ommaviy madaniyat orqali	Orta, ammo internet orqali faollashmoqda
Emotsional yuklama	Soddalik, ijobiy hazil	Kinoya, tanqid, sarkazm
O'zgarish tezligi	Juda tez (tez eskiradi)	Sekin, barqarorroq
Sotsial vazifasi	Guruh identifikatsiyasi	Yaqinlik, hazil, ijtimoiy baho

Xulosa

Fransuz va o'zbek tillaridagi argolar turli tarixiy va madaniy zaminlarda shakllangan bo'lsa-da, ularning asosiy mohiyati bir xil: jamiyatning yashirin sotsial mexanizmini ifodalash va guruh ichidagi aloqani mustahkamlash. Fransuz argosi - zamonaviy, shahar madaniyati va yoshlar subkulturasining mahsuli. U fonetik o'yin (verlan), qisqartma va inglizcha ta'sir orqali yangilanadi: *seum, kiffer, zapper, booster, relou* kabi so'zlar bunga misol. O'zbek argosi esa xalqona, yumoristik va obrazli xarakterga ega. Unda kinoya, metafora va madaniy kontekst kuchli: *qovun tushirmoq, soqqa qilmoq, ko'kni ko'rmoq, o'tirib chiqmoq* singari birikmalar o'zbek xalqining fikrlash tarzini ifodalaydi. Hozirgi kunda globalizatsiya ta'sirida har ikki til argolari internet slengi bilan boyimoqda: Fransuz tilida: *liker, booster, zapper, swaper*; O'zbek tilida: *skrin olmoq, scroll qilmoq, post qo'ymoq, like bosmoq*.

Demak, argo - bu tildagi yashirin, ammo eng jonli qatlam bo'lib, u tilning o'zgaruvchanligi va madaniyatning harakatlanuvchanligini aks ettiradi. Har ikki til misolida ham argot tilning ijtimoiy hayotga moslashuvchanligini va xalqning ijodiy tafakkurini ifodalaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Rey, A. (1978). Dictionnaire historique de la langue française. Paris: Le Robert.
2. Gougenheim, G. (1958). Études sur l'argot français. Paris: Larousse.
3. Goudaillier, J.-P. (2001). Comment tu tchatches! Dictionnaire du français contemporain des cités. Paris: Maisonneuve et Larose.
4. Bourdieu, P. (1991). Language and Symbolic Power. Cambridge: Polity Press.
5. Allamurodov S, O'zbek va ingliz tillari leksik boyligining taraqqiyoti aspektlari tahlili // Dissertatsiya. Samarqand.
6. Salimova M, Zamonaviy o'zbek leksikasida transformatsiya jarayonlari: neologizmlar, jargon va internet tili ta'siri. Modern Science and Research. 2025
7. Bultakova D. O'zbek yoshlari nutqidagi slenglar // Problems of research and education of the uzbek language. № 1 - T.; 2022
8. Jamolhonov H. Hozirgi o'zbek adabiy tili. - T.; "Talqin", 2005
9. Sayfullayeva R. Hozirgi o'zbek adabiy tili. - T.; 2010